

Mag Ik Effe Ademhalen

De man die mij de bodemkunde heeft ingedruwd ken ik alleen nog onder de naam Buik. Het was een rasechte Amsterdamer die het vak aardrijkskunde doceerde op een middelbare school ergens in de Kalverpolder in de Zaanstreek. De man hield ongetwijfeld veel van aardrijkskunde maar kon geen orde houden, tenzij door voor te lezen uit het Jordanese penoseverhaal van Paul Rollman. Voor mij een reden om ondanks een passie voor kartografie geen eindexamenvak van geografie te maken. Kwestie van efficiëntie. Weinig schoolkennis = beter geconserveerde dromen, dus de drang om Geografie te gaan studeren bleef (wèl) intact. Na een vergelijkend warenonderzoek (de open dagen van Groningen, 2*Amsterdam en Utrecht; Wageningen had nog geen Universiteit) aan de UvA terechtgekomen en daar het meest enthousiast gemaakt door Jan Sevink: Bodemkunde als onderdeel van Fysische Geografie. Te soundbitten als een geïntegreerde, out-of-the box studie met ruimte voor diepgang. En veel frisse lucht in de vorm van veldwerk en een stage in het toenmalige Walhalla van de bodemkarterkunde: de Stiboka.

Alwaar elke werkdag rond 10 en 15 uur een kar door de gang toerde met rinkelende kopjes: koffie en daarmee althans temporeel gestructureerd onderzoek van vóór de Grote Efficiency Operatie (gevolgd door GEO-TuBa, Flexibele Groei Krimp, verzelfstandiging DLO, enzovoorts). Gedurende een 17-jarig verblijf in het Wageningse als een van de eerste precisielandbouw-AIO's, halve manager, halve onderzoeker en de hutsekluts daarvan: programmaleider, heb ik veel bedrijfseconomische veranderingen zien passeren en geobserveerd dat dit veel Wageningse bodemkundigen niet onberoerd heeft gelaten. En ook –vind ik- de Wageningse manier van het bedrijven van bodemkunde heeft beïnvloed. Naar mijn mening is de extraverte, internationaal omnipresente fundamenteel aan de weg timmerende Wageningse een beetje veranderd in de richting van een meer op efficiënte kennismontage gefocusde binnenlander.

Het leuke van Wageningen is dat er zo veel bodemkundigen rondlopen. Dergelijke grote groepen vind je bijna nergens anders. Een goede kans dat iets nieuws op bodemkundig gebied (minstens óók) in Wageningen plaatsvindt. Een niet te onderschatten voordeel want zelfs een lokaal netwerk levert al veel informatie op over what's hot and what's not (in de bodemkunde). En tegelijk een nadeel, want een dergelijke groeps grootte leidt tot sterke verkaveling (Bent u al eens van broodroof beschuldigd toen u iets nieuws probeerde? Ik wel, in Wageningen) en tot een zekere mate van arrogantie. Zie de mislukte kandidaatstelling voor Eurosoil 2012, toegeschreven aan tegenstribbelende dinosauriers maar eerder veroorzaakt door arrogantie. Dat zie je helderder als je in een buitenland werkt waar dinosauriers als een nuttige ecosysteemcomponent worden gezien. Het leuke van Gent, mijn huidige werkplek, is dat er zo weinig bodemkundigen in groepen rondlopen. Het maakt de rest van de wereld een stuk interessanter en dat prikkelt de geest minstens net zoveel als een nieuwe functieomschrijving in Wageningen dat deed. Mea culpa trouwens, ik heb die zelf ook nog opgesteld.

In een habitat waar ik tot schuimens toe kan bijdragen aan biogeochemie, geo-archeologie, kwartaargeologie, edafologie, fysische en historische geografie en pedometrie voel ik weinig aandrang om existentialistisch te denken over de (toekomst van de) bodemkunde. Dat was wel anders toen ik nog werd omringd door bodemkundigen. Misschien een gevalletje "ken uw concurrent". Alvorens een inspanning te willen doen richting toekomstvisie voelde ik de behoefte eens te checken wat het rendement was van eerdere soortgelijke inspanningen. Ik gooi nooit wat weg, dus kan nog putten uit een opgeschreven toekomstvisie op verzoek van de NBV in 1994 onder het motto '50 jaar bodemkartering' en uit een toekomstvisie (inclusief marketing- en acquisitieplan) van de afdeling Systematische Bodemkundige Informatie van het Staring Centrum uit 1996.

In 1994 schreef ik dat de bodemkartering vrijwel het enige soort bodemkunde is dat uitsluitend door bodemkundigen wordt bedreven. Alle andere vormen van bodemkunde worden uitgeoefend in interactie met andere disciplines, helaas voor de herkenbaarheid meestal niet onder de vlag "bodemkunde". Alhoewel de bodemkunde s.s. in Nederland met het gereedkomen van de Bodemkaart 1:50.000 een mijlpaal bereikte, was dat geen eindpunt (denk aan de herkartering van de grondwaterdynamiek) en is dat ook wereldwijd nog steeds niet het geval. Op Europese schaal blaast het Europees Bodembureau nog geregeld de harmonisatietrompet, zij het zachtjes: wanneer word er nu eens serieus werk gemaakt van die 1:250.000 bodemkaart van Europa? Op globaal niveau is het de IUSS commission on Pedometrics die de kartering van bodemklassen, -attributen en -parameters op stoom houdt. Mijn voorspelling dat het alleen de bodemkunde s.l. zou zijn die zou overleven is dus (na 15 jaar) niet uitgekomen. Als verweer kan ik slechts stellen dat de meeste bodemkarteringen tegenwoordig op maat zijn voor bepaalde toepassingen en niet meer "general purpose" zijn zoals voorheen. Vreemd genoeg zijn het niet de dinosauriers die voor dit uitstel (afstel) hebben gezorgd,

maar jonge (nou ja, postdoctorale) honden met geostatistische mutaties in het bodemkundig genenpakket.

In 1996 lagen de kansen voor de KMO Staring Centrum, afdeling SBI, na een analyse van de toekomst van de markt, op het gebied van de actualisatie van de grondwatertrappenkaarten, op het genereren van bodemkundige modelinvoer, en op bodemdataverzameling en –kartering op maat. Terugkijkend kan worden gesteld dat deze kansen zijn gegrepen, en dat zelfs een aantal niet nader te noemen bedreigingen naar kansen zijn omgezet. De toekomst van groepen bodemkundigen laat zich dus wel enigszins voorspellen, zeker als je weet welk vlees je in de kuip hebt. Ook hier kwam een belangrijk deel van de impuls van de jonge honden. De existentialistische vraag die daarbij opkomt is hoe we de aanwas van jonge honden op gang houden. Niet door de bodemkunde onzichtbaar te maken, bedacht ik al eens in 2007 bij het beantwoorden van vraag 5 van Alfred Hartemink, maar door bodemkunde een herkenbaar profiel te geven. Het vak dus niet teveel verstoppen in opleidingsonderdelen, maar onder zijn eigen naam plaatsen in (als!) masteropleiding, of tenminste als major. Een ander belangrijk stuk PR kan alleen worden verzorgd door de in het beroepsveld actieve bodemkundigen, en bestaat uit het interesseren van scholieren, collega-aardwetenschappers en beleidspersonen. Vul die wiki's met aansprekende bodemkunde, die worden gelezen of tenminste in werkstukken gekopieerd. Gebruik het woord bodemkunde vaker in plaats van synoniemen van later datum. Exemplarisch voorbeeld: Een geochemicus vertelde mij laatst dat er meer aandacht zou moeten zijn (onder geochemici) voor het effect van het proces bioturbatie in “critical zone research”. Onder verwijzing naar een reeks proefschriften en tenminste één boek over bioturbatie (allemaal van bodemkundigen) heb ik betreffende persoon gefeliciteerd met het nieuwe synoniem voor “bodemkunde”.

Tenslotte nog dit. Ik ken geen wetenschap waar men zo langdurig en zo frequent met zelfreflectie bezig is als de bodemkunde. Sinds de opmerking “Soil science is dead” van Donald Nielsen eind jaren 80 voelt men zich geroepen dat te weerleggen, soms door op te roepen tot paradigma-veranderingen en nieuwe samenwerkingen, en soms ook door peptalk. Wat wordt gepresenteerd in de plenaries van grote congressen, wordt gepubliceerd en wordt gelezen door potentiële jonge honden. Die daar misschien wel geen inspiratie uit putten om zich op bodemkunde te richten. Mijn advies: zie en promoot bodemkunde als een jachtterrein met loslopende oplossingen voor omgevingsvraagstukken en niet als een door uitzettend water bedreigd Pacifisch eiland. Dan komen de jonge honden vanzelf.

Peter Finke
Vakgroep Geologie en Bodemkunde
Universiteit Gent